

ازلیحہ امن

سوال نمبر 3: سیف الملوک غم و محنت سے
لازوال داستان ہے۔ بتاؤ کہ وہ

جواب: سیف الملوک نے میان محمد بخش

سیف الملوک ایک ایجو جیبہ قلعہ ہے جیسے دا
سارہ قلعہ علامتی ہے۔ اسے وچ میان محمد بخش
بیوراں نے مقعدوں حاصل کرنے دی جاہ نے
غیر محنت سے اکثر ان کٹنوں کے بعد اوسے مقعد
نوں حاصل کر لیں دی کل کتنی ہے۔ قلعے
دے وچ علامتی روپ اپنا کہ حقیقت دے
اتے جانن پایا گیا ہے۔

سیف الملوک دا بیرو :

قلعہ دا بیرو دا ناں سیف الملوک ہے جیسے
پری بدیع الجمال دی کھال دا حصول لئی
کوششوں کرا ہے نے اوسے نوں بعد محنت
غم و محنت سے جوہن کوششوں نوں بعد آخر کار
مترال مقعدوں نوں پالیندا ہے۔ منقوی سیف
الملوک دا اصل ناں "شیر العشق" ہے۔

اہم سے وچ کل 9270 اشعار نین تے سارے
اشعار (مترال) نال بھرے ہوئے نین۔ میان
صاحب نے اوسے نوں لازوں نوں لکھے
و کھانیا ہے تے ظاہر کرنے دی لوڑ نہیں
سمجھی۔ میان صاحب غم و محنت سے

ع قہ سارے واسارا اشارہ ہے کوئی سمجھے پارا
کا بنوں ظاہر کریں حمد! کہا بھید نبارا

سیف الملوک اک چھپی ہوئی تلوار ہے:

میان محمد بخش نے سیف الملوک نون لالھی
وج چھپی ہوئی تلوار اُکھا اے جس دا مطالد
الہ اے کہ اے اک علامتی تے عجازی
رنگ نال لکھا ہوا قہ اے۔ تے اپن دے
وج مقصد دے حقل تے اویدے لئی سر طرح
دیاں مشکلاں سپن تون بعد اویدے تک
ایڑن دے بارے دیا گیا اے۔

سیف الملوک دا درس:

سیف الملوک اک نا جنس یعنی اک
پہری بدیع الجمال اتے عاشق بیوجاندا
اے۔ تے اوس نون اپنا کہہ لئی سہاہ لینا
حاند او نڈالے۔ اس دا ایہہ عمل پڑیاں
نون اپن گل بارے دسد اے کہ انسان
تے لہری جا رشتہ اک ات ای ما فوق
الظہر (جینی) شے اے پھر جے اگر انسان
مکت نہ بارے تے اپنے راہ وج آن واپان
سر طرح دیاں اوکڑاں، ریافتاں نے رکاوٹن
نون دلیری، بہادری، حوصلہ تے ثابت
قدمی نال لڑدا آوے تے کوئی وی شے
ایہو جینی شے جیہڑی انسان نون اوہ مقصد
حاصل کریں تون روک سکے میان حمد
بخش فرماوندے نیں:

سے سیف الملوں پر ہی ریل بیٹھے سال محنت مل وی
جس چیز توں لوڑن چہرے اور اکدن ملدی

مراد دے حصول لئی نیت دی پاکیزگی:

کسے وی مراد توں حاصل کرن لئی نیت دا صاف
بیونا ات ضروری اے۔ جسے انسان دی
نیت وچ گھوٹ شامل ہو جاوے تے
فیر منزل وی ایڈی سوئی نہیں ملدی۔
کیوں جے رب داد ستور اے تئی اوہ کسے
محنت توں فائدے نہیں کردا سکوں انسان
جی محنت توں ودھ نوازدا اے۔
فرماوندے نیں۔

لوڑن والا ریپانہ خالی لوڑ کیتی جسی سچی
لوڑ کریندا جو مڑ آبا لوڑ اویدی کن کیتی

آسن تے امید دارس:

ہالوسی یا تر اس بیونا گناہ اے۔ جہوں
تکر بندے دے سہ جلاے نیں اوہوں
تکر امید دامن، محفوں نہیں چھڈنا
چاہنڈا کیوں جے امید نے دنیا قائم
اے لڈے توں کسے وی منزل تے
ایڑن لئی محنت کرنا لگانا بیونا
چاہنڈا اے۔ قرآن حکیم دے وچ
فی ارشاد باری تعالیٰ اے:
« انسان توں اوٹا اہی کو ملدا اے جی اوہ
کوشش کردا اے۔ » اول تے بندہ

سو واری سوچ کے لئے کم لوں بقیہ باوے تے
 قدر اک واری حقہ لووے او بنوں پورا کرن
 لئی دن رات اک کر دیوے۔ کیوں جسے ادھوا
 ٹیوں مٹنا عیاسہ اے جینے لے لوک ثابت
 قدم نئی رینڈے اہو زندگی دے وچ کدے وی
 کامیاب نئی یو سکدے میان محمد بخش
 کھدے نہیں۔

جان تک ساس نہ اس نہ یو پیں ساس شے مر آسا
 دھند نہ کرن تھیں بیٹیں ناپیں ہٹ کیوں تے پاسا

ناکامی توں کامیابی ول سفر:

قسمت دی دلوی لہو بلی بندے اُتے
 مہربان نئی یو زندگی۔ کامیابیاں تے ناکامیاں
 زندگی دے سال سال نہیں۔ راہ دیاں او کڑاں
 بندے توں او تھے ای آٹھ کھڈاں دیاں پیں
 جیں جہاں توں بندے نے مڈھ بنی ہووے۔
 اہو جہم حالات وچ نامت نے حوصلے دا
 دامن نہیں چھڈنا چاہندا۔ میان محمد بخش
 اکھدے نہیں۔

بھل جھل بار نہ پاریں بھلت بک دن پھری پاسا
 بھلھا مٹن چڑھے محمد اوڑک بھروا کاسا

مزل ملن دی کہہ مشی:

حدوں بند اپنی منتر تیکر اٹھ جاند اے تے
 راہ وچ آنا و الیاں او کڑاں توں بھل
 جاند اے۔ میان محمد بخش کھدے نہیں

کامیابی حاصل کرنا ہی راہ و چرنا کا صبا
 نال ہی و راہ پیندی ہے۔ ادہ نا کا صبا
 راہ دی سانی تہو ندیاں ہن جیتری عارقی
 ہن۔ تلبت قدم بندہ آجھے ہن پیندا۔

مکدی گل:

مکدی گل ایہ کہ سانی صبا ہمد بخش
 بیوراں دا قہہ سیف الملک اصل و چرنا
 دس و اے مقہرے جھول ہی اوکڑاں کٹنا
 نے بھت تے لگن نال بڑے رہن کے
 درس بارے اے۔ ایہ انسان توں مایوسی
 توں جائدا اے تے مندرل تیکر ایڑن دا
 جذبہ پیدا کردا اے۔

سوانمبر 8۔ ادب سمندر توں پنجابی ادب کیوں اکھیا پانڈا اے؟

ادب سمندر توں سمیت اللہ زابردی
تخلیق اے تے ایہوں پنجابی ادب وی اکھیا
جاندا اے کیوں تے ایہوں نے وچ پنجابی
ادب دی بہتی ساری تخلیقاں اتے تنقید
کیتی گئی اے۔ ایہوں نے گل تھو بار
نے تے لہر بار دی وچ کوئی نہ کوئی
جینگی گل دسی گئی اے۔

پہلے باب دی گل :-

ایہوں باب دے وچ
پنجابی شاعری دے کلاسکی پہلو اتے گل کیتی
گئی اے تے اوہناں پنیں وی شاعران لہجی
نولکلے سرناوہن دتے پنیں مثال دے طور
تے امیاں بابا فرید توں پنجابی دا پہلا
صوفی شاعر اکھیا اے تے پتھے سٹا تھول
سے باب صوفی شاعر اکھیا اے تے
سلطان بابو بیوراں توں دے دار مغز
تے جاگدی اکھدا شاعر اکھیا اے۔

دوہے باب دی گل :-

ایہوں باب دے وچ پنجابی
شاعری دے دوہے تے جیوہ پہلو اتے
گل کیتی گئی اے تے اوہناں شاعران
لہجی وی نولکلے سرناوہن دتے گئے پنیں

مثال کے طور پر شریف گنجائے میں بنجالی
نظمیں عجم جدید عمارات اور عمارتوں کو
اے احمد راہی نون لوک کنتان
دی مہکار دا سٹار اگھیا اے تے
باقی صدیقی نون پنجاب دی تہذیبی
تے ثقافتی قدرتان دا نمائندہ اگھیا اے

پنجاب

ابن باب اسلانی پہلو
دی گل کیتی گئی اے - اوہناں میں سے
سرکار نون سیرتی اور بہترین کتاب
اگھیا اے تے نون روئی نون عجمی اور
دی روئی ہندی تے اچی کتاب اگھیا

چھوٹا باب

ابن ورج بنی کھلاق تے
نثراتے گل کیتی اے تے اوس ورج موجود
ناموں ڈرامے تے لہانیاں نون
اسی تنقید ورج سٹا مل کیتا اے

پنجواں باب

ابن ورج بنی تنقید کتابیاں
دا جائزہ لیا اے - مقالہ دے طور تے
پڑھو ہر چوڑ تے رنگ سارے شامل
چھٹا باب

ابن ورج لوک کتابیاں

لوگ کتابیں دیاں قہماں تے ادبناں دے
در لے عام توکاں دے جذبات دی
عکاسی کیتی اے۔

کتاب دے حوالہ جات

ادبناں تے ایس وچ کتاب دی سوینی ورد
کیتی اے شاعران نوں نوکلے سرناوین
دے دے تے تنقید توں ویلا کھید
دی بنی اے۔ کتاب ادبی اہمیت
دی رکھدی اے دوج لکھاریاں
دے حوالہ جات نال دی پوری ہوئی
اے۔

ملدی گل :-

ادب سمندرون بلاشبہ
ادبی سمندر اُکھیا جاسکدا اے۔ ایس
وچ پنجابی شاعری دے سربیلوڑا جابرہ
لکھا اے ادبناں تے ایس وچ سرب
شاعری تبار ملدی کیتی اے تے ڈھونڈیوں
انداز وچ کیتی اے۔

سوال نمبر 5 ڈاکٹر فقیر نے ایس دھرتی دے لوگاں نوں
کیسے سنبھارتا اے .

ڈاکٹر فقیر دی بیانی اتے

جہات :-

اگر 1956ء نوں کیرالوانہ وچ
میاں لال دین دے گھر چھ تے اوہناں
دا خاندان ملک لئی مشہور سی۔ اوہناں
دا اسلامی طرف وی رجحان سی آغاز
وچ اوہناں نے طبری تے لعتیہ کلام توں
آغاز کیتا۔

مواتے راہیں سپرہ :-

ڈاکٹر فقیر نے مواتے راہیں لوگاں
نوں مدت تے نعت توں آغاز کرن وکھلایا
اے۔ تے فرمایا اے۔

مددے صیبریاں نعتاں توں بہت اتان مقام عہد دا
پیا اپنے شعر سجانداں میں وچ نوئے نال عہد دا

اسلام دا اثر :-

مواتے وچ اسلام تے
قرآن اتے عمل کرن دا درس وایا
چو بھادنا کیتا اے۔ ڈاکٹر فقیر کیندے

دل نوں سد افقیر اوے اہو سدہ سکھ
توں پڑھیا کل قرآن سمجھا لفظ نہ اے

الہیں توں مراد اللہ اے کے قرآن توں
دل نائل پڑھن تے سمجھن والا بندہ
ای اسلام دے دین دا اصل سمجھو دار
یو سکلا اے۔ اگر سمجھن توں قاضی
یو وے تے فقیر قاضی عربی زبان پڑھن
دا کوئی فائدہ نہ یو وے گا۔

حرکت تے عمل دی شاعری:

ڈاکٹر فقیر اپنی شاعری راہیں بے
عمل لکھاں آدھی بندیاں کر کے تے
انکھ دے نہیں بیٹی جے حرکت اچھی
حرکت اے۔ جیہڑی لہزہ محنت دا مظاہرہ
کرنے گا اچھ آخار نھل وی لے لو وے
گا کہہ کہ اٹک لوک عمل وچ بہتے
مجھے زہ جائدے نہیں فرماوندے میں کہ:

اللہ نوں نہ اکھ نہ اکھ ابللیا دوس اہد
ادینے نکلن سی تیری گل کوئی۔

جہاد دی اہمیت

دیکھتے ہی مسلمان بیون دے
ناطے مسلماناں نکلن جہاد دی اہمیت
نوں وی اپنی شاعری دا حصہ بنانا
جائیدا اے۔ جسے اکیس بارے ڈاکٹر

فقیر فرماوندے ہیں:

کیتا کرا، عثمان نے علی ابوالکنا حسین منقول بہ
دے کہ جان تہران و بہاج ساڈی جد اربا و ستور ایہ

نامکن و حصول نہ آہری نے لم گاج
کرن و اے بندے لٹھی دنیا آئے کچھ وی نامکن
نہیں بندہ نثر پورے تے منترن اے ای
مل جانڈی اے۔ فرماوندے ہیں:

عجبوریوے چیل نہ عجبوریان نوں ویکہ
راہیا، توں منترلاں نہ دوریاں نوں ویکہ

دنپادی کے ثباتی

دنپادی نے ثباتی نے عارضی
دل جا درس نظم "گھر" عوج دے کہ
آکھدے ہیں:

اوه جوہ و سن وھیریاں جھتے آئی سر
گھر گھر کر دیو بندیو ایہوے اصلی گھر

قائد اعظم نئی نظم:

پانی پاکستان نئی ۱۹۰۹

و لہکار دتے ہیں جیسے سور کوئی بھی دے سکوا
فرماوتے ہیں۔

س حد کوئی سادھ چرائے بابا
تیسری پاوستاے بابا۔

الستائان رخ می اویناں میں تلقین
کئی اے پٹی تو آزادی بڑی او کوراں ناں
کھدی اے۔ اس کے سائوں ملک واسطے
کسے دی قسم دی قربانی توں پچھے نئی
پٹناں جائیدا۔

ملدی گل:

ملدی گل ایہ کے ڈاکٹر
فقیر نے اسلام تے پاکستان دوں دی
گل گیتی اے تے ملک دے نوجواناں
توں قومی درس دتا اے کہ ایہ وطن
عزیز قربانیاں ناں بھریا اے۔ بقول
مولانا ظفر علی خان:

”سیناب دے لوگاں توں حسن و عشق دے
قلے کہا نیاں بھرن دے بجائے موآتے دا مطالعہ
کرتا جائیدا اے۔ ایہں راں اک تعمیر
قوم و خود و ج اوے گی۔“

سوال نمبر 4. سلطان باہو نوں بیدار مغز تے جاگدی
اکھ و ا شاعر آکھیا جاندا اے - وضاحت کرو۔

تعارف

سلطان العارفین حضرت
سلطان باہو دی شاعری سی حرفی دی
مشکل وچ ساڈے گویوں موجود اے۔
سی حرفی توں مراد شعری حرفاں والی
شاعری اے۔ اویناں دے نام دا
مطلب اللہ دا ذکر کرن والا اے، ایس
کرتے ہی اویناں توں رب دتی ذات
نال لقاؤں دے شاعر وی مشہور منیا جاندا
اے۔ اویناں دی شاعری پاروں اہل
بیدار اکھ جیہڑی جاگدی بوجے پاروں
مشہور نیں۔

ظہیر وحدت الوجود :

سلطان باہو دی
رات تے شاعری وچ رب دی ذات بارے
کجج نمونہ ملدے نیں جین توں رب دی
واقفانیت تکر کے اگلاں آدنی اے :

ح الف اللہ جینے دی بوٹی میر شد من وچ لائی ہو
لفی اقباب دایا نی ملدیں ہر دے تیر جانی ہو
اندرو بوٹی مشک چایا مان لھلاں تے آئی ہو
جیوے مرشد کمال تانیو جین اہل بوٹی لائی ہو

کامل مرشد دی لوٹ
رب نون اپنا کامل

مرشد فرماوندے نہیں تے اکھدے تیں
کے مرشد اہلہ بناؤ جیڑا رب
دی راہ دکھاوے تے سدھے راہ
تے لاوے۔

ع کامل مرشد اہلہ سہیڑی جیڑا دو جڈ خوشی دکھاوے سید
اول نم کلڑے حرامیئے وت رب دی راہ دکھاوے سید

پیراں نال محبت

رب دی ذات
نال لگاؤ تے اوس واحد ذات اتے
تقیں کرن دی تلقین دیندے سونے
سلطان بابو اکھدے تیں ۶

ع سن فریاد صیری پیراں دے پیراں میں اکو سنواں کسین لول پیر
سن فریاد صیری پیراں دے پیر صیری عمری سنی کتا دم کئے سہ

بے مھلاں دی بندیا

جیڑے لوگ (اسلام)
دے جنگی گل آتے عمل نہیں کردے
سلطان بابو ایناں دی بندیا کردے
اکھدے تیں ۶

ع لسی پوری تے دل نہ پھریا لسی لینا تھی پھیر کے سو
علم لپڑھیا تے محل نہ کیتا لسی لینا کتابیاں لپڑھ کے سو

عربی فارسی لفظاں دا اور تاو

اویناں وقت تو اڈیو کے لوکاں
لنگر تھی تے فارسی جا اور تاو
کیتا اے تے ایہو ای وجہ اے
کہ اویناں دی شاعری تھی
سی حرفی اگھا جاندا اے جیسی وج
عربی اگھا سی تے پنجابی رے یو تے

کلام وچ موسیقیت :

اویناں دی کلام وچ
موسیقیت جا ایہو اں رنگ دسد اے
جیہڑا آہن گل تھی ظاہر کرا اے
جیہڑا اویناں دی شاعری لپڑھ
لہی اگھی گھرا اے تے اویناں جا
مفرے اگھا حالتی بیوٹی و تھی
ویندی اے۔

ثانیٹ دا صیف

ثانیٹ دا صیف ایندوں
دی وجہ ایہو اے کہ عورت بن کے اب
سال گل کرنا کیوں رہا تھی کمزور
تے مضموم سمجھا جاندا اے ایسے لہج
اوہ وی ایہی آپ تھیوں دے دی ذات
آگاں بے جا راتے کمزور سمجھ کے
ہیں جیہڑی کہ اصل وچ صفت
دی اے۔

عربی بھری ہے گل نہ پھریا کہہ لیتا تھی پھیر کے پو
علم پڑھیا ہے گل نہ لیتا کہہ لیتا کتابیاں پڑھ کر پو

عربی فارسی لفظاں دا ورتاوی

اویناں وقت تو اڈیو کہ لوکاں
لہجہ عربی تے فارسی جا ورتاوی
کہتا اے تے ایہو ای وجہ اے
کہ اویناں دی شاعری توں
سی خرابی اگھا جاندا اے جیہیں وج
عربی اگھا سی تے پنجابی رے پو پو

کلام وچ موسیقیت

اویناں دی کلام وچ
موسیقیت جا ایہو اں رنگ دسد اے
جیہڑا آہن گل توں ظاہر کردا اے پئی
جے اویناں دی شاعری پور دور
پئی اگھی گئی اے تے اویناں جا
مفرے اگھا ساکھی بیوٹی وکھائی
ویندی اے۔

تائیت دا صیغہ

تائیت دا صیغہ ایہو
دی وچ ایہو اے کہ عورت بن کے اب
نال گل کرنا کیوں رہا توں کمزور
تے معلوم سمجھا جاندا اے ایہیں لہج
اوہ وی ایہی آپ توں اب دی ذات
آگیاں تے چار آتے کمزور سمجھدے
جیہیں جیہڑی کہ اصل وچ صیغہ
دی اے۔

Date: _____

Day: M T W T F S

ملکی گل :-

سلطان (بابو پنجاہی)
زبان دے صاحب مرز شاعر نہیں، اویناں
نے اپنی زبان ذرے ذرے ات دی
خات دی معرفت دا پیغام دتا
اے اویناں، دے کلام وچ اسلام
دی حقیقی تعلیمات دا ذرا لہو اے
تے اس لہی وہ اویناں نور بیدار مغز
نے جاگدی آگہ دا شاعر وی آگہ
نہیں تے اویناں دی شاعری سننا
والاں آتے آتے سحر خاری بیوجاندا
اے۔

سوال نمبر 6: "بول مٹی دے باویا وی فکری
فنی خوبیاں دسو۔"

آعارف :-

سجاد حیدر مٹی بول
مٹی دے باویا وچ بیج ڈرامیاں اے
گل کیتی اے حیدرے بیج دے شے
نیں۔

اہلا ڈرامہ :-

اہلے ڈرامے سچ دا ہانڈرا
وچ سچ بولن بارے اک گل دسی
کئی آے بیج ہو سچ بولن وچ
اک انسان دی کھلائی اے حیدرے
لوک سچ نہیں بولتے اوہ سترکتا بین فائدے
ہن۔

دو جاوا رام :-

بول مٹی دے باویا وچ
امر لوکاں بارے گل کیتی گئی آے
دے دسا لیا اے کہ کیہو میں اہل
بیج تے لوکر دی جیاتی اک دوجے
توں وکھو سوکھ آے۔

نتیجا ڈرامہ :-

نتیجا ڈرامہ جانان

گھنگھو ٹھوڑا اے -

ٹھوٹھا ڈرامہ:

چوتھے ٹھرامے خانان
بندر ہارے آہیں وج اک طوطے تے
اوکھن دے مالک دے بارے دسیا
گیا اے۔

پنجواں ڈرامہ: حبیبیاں نیں بندراں

واے دے وج صنوجی دی
کیاں دسی گئی اے۔

ولیروا:

علامتی رنگ:

لعل مٹی دے باوہا

علامتی ڈراماں دے ٹاں آ کر دار
دی علامتی رنگ نیں جوں جوں ڈرامہ
اگے نثر دا اے ایہناں کر داراں
دا مطلب وی سامنے آجاںدا اے

Date: _____

منافقت تے ریاکاری دی ننڈیا

اویساں دے ڈرامے ظلم دے خلاف
 اک اگھو پین مثال اے ایہناں وچ
 اشرمنان دی مثالان دیتیاں
 گتیاں سن تے نوکراہیاں دی
 حالت دسی گئی اے۔

انسانی نفسیات دا اظہار

ایہناں
 ڈرامیاں وچ مثال دے طور تے
 آخری ڈرامے دا مرکزی کردار
 منوجی اے تے نفسیات دی
 لوٹر سمجھن دی لوڑ دسی گئی
 اے۔

لاہجے خوف تے خود غرضی دی ننڈیا

آخری ڈرامے تون علاوہ سبھی ڈرامیاں
 دے مرکزی خیال دولت دے
 کردار سن جسے حوس دے
 ریاکاری سن تے خود غرض
 لوک سن۔

Date: _____

Day:

M	T	W	T	F	S
---	---	---	---	---	---

ملی گل:

بعل صلی دے باو پیا علامتی
ڈرامیاں دا مجموعہ اے۔ ایہناں دے
ذریعہ اخلاقی سبق دتے گئے ہیں۔
سجاد حیدر کردار اں دے ذریعے
ایں طرح دے مطالعے آگھواندے
ہیں اوہناں دی گلاں نال ای اوہناں
دا مقدر وی سمجھ آ جاوندے۔